

Ewa Bulska

Ewa Bulska

Etyka w laboratorium

CZYLI CO JEST POTRZEBNE DO UZYSKANIA DOBREJ JAKOŚCI WYNIKÓW ANALITYCZNYCH

Bez świadomości etycznej, bez świadomości tego, że wyniki będą wykorzystywane do określonego celu, najlepszy system zapewnienia jakości nie spełni swojej roli.

Są zawody, które od lat są postrzegane jako te, które wymagają szczególnego poczucia etyki od wykonujących je osób. Na pierwszym miejscu jest oczywiście zawód lekarza, związany w najbardziej bezpośredni sposób z naszym zdrowiem i życiem. Do takiej grupy zawodowej zalicza się również nauczycieli, którzy w bezpośredni sposób wpływają na umysłowy i psychiczny rozwój młodzieży. Nie ośmielę się oczywiście porównywać zawodu chemika analityka do tych uznanych powszechnie służebnych profesji, ale chciałabym zwrócić uwagę na pewne podobieństwa związane z odpowiedzialnością za wykonywaną pracę. Na pierwszy rzut oka, ta odpowiedzialność w stosunku do jakości życia jest w dużym stopniu pośrednia. Wydaje się oczywiste, że sam wynik oznaczenia nie stanowi bezpośredniego zagrożenia dla zdrowia i życia. Ale czy to rzeczywiście jest prawda?

Przede wszystkim musimy pamiętać, że wyniki analiz chemicznych są podstawą istotnych decyzji dotyczących często bezpieczeństwa i jakości życia. Wyniki analizy stali są podstawą jej klasyfikacji. To z powodu złej jakości stali, z której wykonane były przegrody, zatonął słynny statek Titanic. Wyniki badań medycznych służą do podejmowania decyzji lekarza na temat naszego stanu zdrowia i ewentualnie konieczności stosowania, dobranej na podstawie wyników analiz, terapii. Wyniki badań żywności są podstawą dopuszczania partii towaru do sprzedaży, a w konsekwencji do spożycia.

Często stosując wdrożony system jakości, koncentrując się na obowiązkach wynikających z dokumentów akredytacyjnych zapominamy o jakże ważnym aspekcie, jakim jest odpowiedzialność za wynik prowadzonych oznaczeń. Często najważniejszym celem jest wykazanie naszego profesjonalizmu i zgodności w ramach badań międzylaboratoryjnych, bez świadomości odpowiedzialności etycznej, bez świadomości tego, że wyniki oznaczeń będą wykorzystywane do podejmowania ważnych decyzji. Nie wspominając już o tym, że publikacje dotyczące stanu środowiska naturalnego, oparte często na nierzetelnych wynikach, wywołują za granicą wrażenie, że do Polski należy przyjeżdżać w masce gazowej, a najlepiej nie przyjeżdżać wcale. To nie żart – znany Niemiec wybierał się w podróż służbową do naszego kraju z własną wodą w kanistrach. Wizerunek naszego środowiska naturalnego to ważny argument w Europie, a często psujemy go sami bez żadnego uzasadnienia.

W wielu publikacjach wykazano, że metoda analityczna może być bardzo dokładna, precyzyjna, ale jeżeli nie jest dostosowana do problemu klienta/zleceniodawcy, to często pomiar nie dotyczy tego, co jest potrzebne. W tym miejscu ma również znaczenie odpowiednie dostosowanie procedur pobierania i przygotowania próbek. W szerokim tego słowa znaczeniu, dla prawidłowego rozwiązania problemu podstawową sprawą jest dobrze zadane pytanie odnośnie wykorzystania wyników oznaczeń, a za to odpowiada przede wszystkim chemik pracujący w laboratorium.

Mam nadzieję, że udało mi się Państwa przekonać, że żmudna praca analityka w zaciszu laboratorium ma głębszy wymiar niż konieczność wykazania dokładności i precyzji metody. Nie obniżając wagi systemów zapewnienia jakości, one są podstawą dobrych, rzetelnych wyników, warto czasami nieco szerzej spojrzeć na społeczną rolę laboratorium chemicznego i na rolę osób wykonujących pomiary. Najlepszy system zapewnienia jakości nie będzie spełniał swojej roli, jeżeli pracujący ludzie nie będą widzieli szerszego wymiaru tego systemu, który przede wszystkim ma pomóc w zapewnieniu, odpowiedniej do danego celu, jakości wyników. Wyniki wielu badań międzylaboratoryjnych pokazały, że dokładność oznaczeń nie zależy od stosowanej metody pomiarowej, nie zależy również od tego, czy laboratorium ma formalnie potwierdzony system jakości. Jakość wyników zależy od tego, jak jest stosowana dana metoda pomiarowa i jak jest stosowany system jakości. Tylko tam, gdzie analitycy mają świadomość wagi i znaczenia uzyskiwanych wyników analitycznych, można mówić o uzupełnianiu się wymogów formalnych ze świadomością etyczną. Jak już wspomniałam wcześniej, uzyskiwane wyniki oznaczeń mają ogromne znaczenie, gdyż z jednej strony to często gra o duże pieniądze (pomiary kosztują, konsekwencje „złych” wyników też są kosztowne), z drugiej strony to olbrzymia odpowiedzialność, bo za każdym wynikiem postępuje „ważna” decyzja wpływająca na jakość naszego życia.

To przesłanie powinno być mottem każdego analityka. ■